

Ion Mareș, *Metalurgia aramei în civilizațiile Precucuteni și Cucuteni*, Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, Suceava, 2012, 612 p.

Metalurgia aramei în civilizațiile Precucuteni și Cucuteni constituie o valoroasă lucrare referitoare la prelucrarea unuia dintre primele metale utilizate de către comunitățile umane din eneolitic, în spațiul de la est de Carpați și până la Prut. Alegerea acestui subiect de către Ion Mareș nu ne surprinde. Acesta a realizat, de-a lungul anilor, mai multe studii și cercetări, dar și o apreciată teză de doctorat în care a tratat diferite probleme cu privire la metalurgia cuprului.

Lucrarea de față este structurată în 13 capitole, fiecare cuprinzând mai multe subcapitole care se încheie cu o serie de *Concluzii*.

Primul capitol este precedat de o *Introducere* (p. 17-28) în care cercetătorul a făcut câteva precizări referitoare la scopul lucrării, la obiectivele propuse, la metodologia folosită și a adresat mulțumiri persoanelor și instituțiilor care l-au ajutat la documentarea acestui volum.

În capitolul I, intitulat *Istoricul cercetărilor* (p. 29-46), autorul a realizat o scurtă prezentare a contribuțiilor aduse de cercetătorii care s-au ocupat de studierea artefactelor din aramă de pe teritoriul României și nu numai, de la începutul secolului XX și până în prezent.

Cel de al II-lea capitol, intitulat *Condițiile de descoperire* (p. 47-67), este dedicat expunerii contextului în care au fost găsite diferite obiecte din cupru (dălțițe, străpungătoare, topoare, ace etc.). Astfel, Ion Mareș a analizat aceste tipuri de artefacte din arealul culturilor Precucuteni și Cucuteni, precizând dacă provin din așezări, din depozite sau în urma unor descoperiri întâmplătoare.

În capitolul al III-lea, numit *Proveniența aramei* (p. 56-69), cercetătorul a dezvoltat, pe parcursul a cinci subcapitole, problema surselor de aprovizionare a comunităților eneolitice cu respectivul metal. S-au oferit date interesante referitoare la tipurile de minerale și minereuri utilizate, dar și la posibilitatea exploatării zăcămintelor de cupru, a prospecției și mineritului în perioada avută în vedere.

În capitolul al IV-lea, intitulat *Prelucrarea aramei în civilizațiile Precucuteni și Cucuteni* (p. 88-138), sunt discutate metodele prin care comunitățile Precucuteni și Cucuteni au reușit să prelucreze cuprul. Beneficiind în unele cazuri de analize spectrale, Ion Mareș a reușit să evidențieze, pe baza unor obiecte reprezentative pentru fiecare categorie de artefacte în parte, modul în care acestea au fost produse.

Capitolul al V-lea, *Piese de aramă din civilizațiile Precucuteni și Cucuteni. Tipologie, cronologie și utilizare* (p. 139-248) este cel în care autorul a adunat și ordonat cu acribie informații deosebit de importante referitoare la toate tipurile de

obiecte din aramă descoperite în arealul celor două culturi arheologice. Acesta a sistematizat și aranjat într-un mod corespunzător artefactele astfel încât analiza efectuată să poată fi parcursă cu ușurință de către cei interesați.

Capitolul al VI-lea (p. 249-362) este cel mai vast și mai cuprinzător segment al lucrării. Cercetătorul a realizat un *Corpus* al descoperirilor în care sunt cuprinse toate siturile din cadrul civilizațiilor Precucuteni și Cucuteni unde au fost găsite obiecte din aramă. Așezările sunt ordonate alfabetic, iar pentru fiecare obiect în parte Ion Mareș a oferit informații diverse legate de tipologie, contextul descoperii, dimensiunile artefactului, faza culturală din care face parte situl, locul în care se păstrează respectiva piesă, elementele chimice identificate în urma analizei spectrale.

În capitolul al VII-lea (p. 360-362) autorul expune sumar concluziile la care a ajuns în urma studierii problemei metalurgiei aramei în aria celor două culturi.

În capitolul al VIII-lea, intitulat *Zăcămintele și aparițiile de cupru din România* (p. 363-38), sunt prezentate, pe zone geografice, localitățile din țară în care se găsesc zăcămintele de aramă.

În capitolul al IX-lea (p. 386-389), Ion Mareș a descris etapele realizării unui topor cu două brațe dispuse în cruce pe baza unui experiment realizat personal, precum și concluziile la care a ajuns.

Capitolul al X-lea (p. 390-391) cuprinde un tabel publicat în 2002 de către autor și în care sunt repartizate topoarele de aramă cu gaură transversală din eneolitic, tipul lor și numărul de obiecte pentru fiecare zonă a țării.

În capitolul al XI-lea (p. 392-407), intitulat *Anexe*, sunt oferite rezultatele obținute în urma analizelor chimice și metalografice pe câteva obiecte din aramă, fiind înfățișate și câteva fotografii cu detalii ale pieselor aflate sub microscop.

În penultimul capitol, *Date arheozoologice referitoare la metalurgia din cultura Cucuteni* (p. 408-412), semnat de Florentina Carmen Oleniuc, sunt expuse informațiile obținute în urma analizei într-un laborator de biochimie a câtorva fragmente osteologice de mamifere ce prezintă urme de aramă.

Ultimul capitol al lucrării, al XIII-lea (p. 413-428), semnat tot de Florentina Carmen Oleniuc, constituie un al doilea *corpus* de descoperiri, de data aceasta cuprinzând materialele arheozoologice referitoare la metalurgia culturii Cucuteni. Astfel, autorul a reușit să adune 81 de oase de mamifere pe care au fost identificate urme de cupru, din mai multe situri, și să le ordoneze, pe faze culturale și așezări. De asemenea, la fiecare piesă în parte, putem găsi o scurtă descriere anatomică, dar și referințe cu privire la locul în care se observă urma de aramă, la contextul descoperirii, la numărul de inventar și la instituția care o păstrează.

Pentru ca informațiile prezentate în acest volum să fie accesibile și publicului din străinătate, Ion Mareș a realizat și un rezumat în limba engleză (p. 429-464).

Partea de final a cărții este rezervată Abrevierilor (p. 465-469), Bibliografiei (470-503) și Ilustrațiilor (planșe și hărți) (p. 504-612).

Metalurgia aramei în civilizațiile Precucuteni și Cucuteni este o lucrare ce cuprinde date de o însemnătate deosebită despre metalurgia aramei în eneoliticul de la est de Carpați și până la Prut, dar și pentru teritoriile din jur. Informațiile oferite sunt însoțite de un bogat set de imagini, hărți și planșe în cea mai mare parte color. Tehnoredactarea greșită a unor cuvinte, prezența sau lipsa unor spații în ordonarea bibliografiei nu știrbesc deloc din calitatea acestui studiu. Ion Mares reușește să capteze atenția prin volumul de muncă depus ce se observă în cele peste 600 de pagini, prin calitatea studiilor sale, prin metodele moderne utilizate și prin folosirea studiilor interdisciplinare care au adus un mare plus în formularea unor concluzii.

Radu-Gabriel FURNICĂ

Tudor Soroceanu, *Die Kupfer- und Bronzedepots der frühen und mittleren Bronzezeit in Rumänien. Depozitele de obiecte din cupru și bronz din România. Epoca timpurie și mijlocie a bronzului*, Archaeologia Romanica, band V (eds. Radu Harhoiu, Svend Hansen și Cornel Gaiu), Editura Accent, Cluj-Napoca/Bistrița 2012, 220 p., 72 pl. Ediție bilingvă (germană/română). Prefața editorilor scrisă de Svend Hansen.

Catalogul depozitelor de obiecte de cupru și bronz din spațiul geografic ce astăzi corespunde teritoriului României și care pot fi atribuite epocii timpurii și mijlocii a bronzului a fost conceput ca fiind cel de-al IV-lea volum al seriei inițiate de Tudor Soroceanu – *Bronzefunde aus Rumänien*¹ și este dedicat memoriei lui József Hampel.

Autorul, unul dintre puținii arheologi români deveniți o autoritate internațională în domeniu, mărturisește încă de la început faptul că „alcătuirea prezentului catalog a fost nutrită de speranța [...] de a putea oferi [...] o bază

¹ Volumele anterioare au apărut începând cu anul 1995, după cum urmează: T. Soroceanu (Hrsg), *Bronzefunde aus Rumänien*, Prähistorische Archäologie in Südosteuropa 10, Berlin, 1995; T. Soroceanu (Hrsg), *Bronzefunde aus Rumänien II - Descoperiri de bronzuri din România (Beiträge zur Veröffentlichung und Detung älterballstattzeitlich Metallfunde in europäischem Zusammenhang)*, Biblioteca Muzeului Bistrița, Seria Historica 11, Bistrița/Cluj-Napoca, 2005; T. Soroceanu (Hrsg), *Bronzefunde aus Rumänien III - Descoperiri de bronzuri din România III*, Biblioteca Muzeului Bistrița, Seria Historica, Bistrița/Cluj-Napoca, 2008.